

Сирцова Олена Миколаївна
кандидат філософських наук
Україна, Київ

Житіє Мефодія в Успенській збірці XII–XIII ст. Питання про філософсько-богословський зміст прологу.

Список Житія Мефодія в Успенській збірці XII–XIII вв. (ГИМ, Син. 1063/4, лл. 102б–109в) є найдавнішим. На думку дослідників він був виконаний що найімовірніше в Києві [1, с. 24-25].

Появу Житія датують кінцем IX ст. В. Вавжинек аргументував, що Житіє Мефодія було написане після смерті святого в 885 р. одним з його учнів [2, с. 85-113].

Завдяки дослідженню Ф. Гривця було виявлено, що стиль викладу і характер цитування в пролозі до Житія і в інших частинах пам'ятника певною мірою відрізняються. Зокрема, тоді як в пролозі всі цитати збігаються зі старослов'янським перекладом Біблії, в інших частинах твору вони є відмінними і наводяться вірогідно по пам'яті [3, S. 336-351]. Це спостереження дозволило ряду дослідників прийти до висновку, що пролог був написаний як сповідання віри або Костянтином Філософом (Ф. Гривець), або, швидше, Мефодієм (Б. Н. Флоря) [4, с. 212-214]. Підставою для включення цього короткого трактату до Житія Мефодія у формі вступу міг бути саме безсумнівний авторитет його автора.

За змістом трактат складається з трьох частин. Перша присвячена викладу вчення про святу Трійцю та християнської концепції творення світу і людини. В другій частині розповідається про вітхозаповітних патріархів і пророків. В третій йдеться про історію християнства і згадуються шість

вселенських соборів. За спостереженням коментаторів такого роду вступ до Життя не має паралелей в пам'ятниках сучасної візантійської агіографії.

Починається пролог до Життя Мефодія з таких слів: «Бог благий і всемогутній, що створив все від небуття в буття (**иже ксть створилъ ѿ небытия въ бытии всачьскага**). Зауважимо, що на відміну від латинського виразу (ex nihilo), введеного в символ віри Тертуліаном, і грецького виразу (ἐκ τοῦ μὴ ὄντος) з помітними коннотаціями в сенсі творення з небуття як з якогось негативного початку і вихідної речовини, яка може бути трансформована в буття, слов'янський вираз швидше позбавлений припущення про можливість створення буття з небуття й існування якогось небуття до буття, наголошуючи передусім саме відсторонення, визволення буття від власного неіснування.

Загалом концепція творення світу з нічого, незважаючи на її фактичну інтеграцію християнською доктриною, не знаходить собі підтвердження в Святому Письмі. Вона спирається лише на апокрифічні джерела і Книгу Премудрості Соломона, визнану православними, яка не увійшла до іудейського канону.

Житіє Мефодія, схоже, зберегло найдавніше слов'янське читання загальновідомої формули саме в значенні «від небуття», а не «з небуття», згідно більш поширеній латинській версії.

Список використаних джерел та літератури

1. Успенсий сборник XII–XIII вв. / Издание подг. О. А. Князевская, В. Г. Демьянов, М. В. Ляпон по ред. С. И. Коткова. – М.: Наука, 1971. – 754 с.
2. Vavřínek V. Staroslověnské Životy Konstantina a Metoděje. – Praha, 1963. – 124 s.
3. Grivec F. Viri staroslovenskega Žitija Metodija // Jugoslovenski istoriski časopis. – 1935. – № 1. – S. 336–351.
4. Жития Кирилла и Мефодия. Факсимильное воспроизведение рукописей. – Москва: Книга – София: Наука и искусство, 1986. – 267 с.

